

SOSYALİST ÜLKELERDE EĞİTİM

346

19. yüzyıldan bu yana Avrupa eğitim kurumlarının kabul ettiği geleneksel eğitim, Birinci Dünya Savaşı sonunda Sovyetler Birliği'nde ve İkinci Dünya Savaşı sonunda da Doğu Avrupa ülkelerinde sosyalist düzene geçilmesiyle, dayandığı sosyo-kültürel temelini kaybetmiş oldu. Bu geleneksel eğitim, sınıfsal karakter taşıyıp 19. yüzyıl kapitalist düzenine dayanmaktaydı. Ana karakteri yönünden de, filolojik esasta olmak üzere "teorik biçimlendirme" düşüncesinden kaynaklanmaktaydı.

Sosyalist ülkelerdeki okul reformlarının temel amaçlarından birisi, eğitim ve öğretim işlerini bilimsel-teknolojik devrimin gereklerine uygun düşecek biçimde düzenlemektir. Bu işin başarılması için başvuru olan eğitim ve öğretimin "politeknikleştirilme" çabası ile bu ülkelerin genel eğitim kurumları köklü biçimde değiştirildi. Bu değişikliklerle genel orta öğretim okulları, öğrencileri yüksek öğrenime hazırlamakla kalmıyor, "çok yönlü bir bilimsel formasyon" vermeyi de amaçlıyordu. Bu ise kendini uygulama alanında "teori" ve "pratik" in birleştirilmesi biçiminde ortaya koymaktadır.

Politeknik terimi Yunancadan türetilmiş olup, "çok yönlü teknik ve beceri" anlamına gelmektedir.

Politeknik eğitim, öyle bir eğitim biçimidir ki, bütün üretim alanlarının ana ilkelerini tanıtır ve yetişen gençlere bütün üretim dallarındaki basit araçların kullanılabilmesi olanağını verir. Politeknik eğitim ile kafa ve beden çalışması arasındaki ikilik ve kar-

---

Bu gazı. Doç.Dr. Kemal Aytac'ın "Politeknik Eğitim Reformları -Teori ve Uygulamaları-"adlı yazısından (Ankara Üniversitesi DTCF Yayınları-205,1971) yararlanılarak hazırlanmıştır.

ELEKTRİK MÜHENDİSLİĞİ 235

şitlik kaldırılmış olacak, aynı zamanda insanın çok yönlü gelişmesi sağlanmış olacaktır.

Günümüzde insanlar artık, daha önceki devirlerde olduğu gibi bir üretim dalı ile ilgili olan bütün işleri yapamamakta, ancak belirli bir iş birimini başarabilmektedirler. Bu uzmanlaşma, tarihsel gelişim içerisinde giderek artmaktadır. Böylece bugünkü kapitalist üretim biçiminde bir işçi, daha sınırlı bilgi ve beceriye gerek duymakta, ancak belirli yeteneklerini geliştirmesine olanak tanınmakta ve diğer yetenekleri baskı altına alınıp körletilmektedir. Bireylerden belirli ve tek bir çalışma istendiğinden, onların bedensel, düşünsel ve duygusal yönleri tek yanlı olarak geliştirilmektedir.

Makinelerin gelişmesi, belirli teknik yöntemlerin sürekli olarak yinelenmesini, bütün üretim dalları için ortak ilkeler olduğunu ve bütün makinelerde aynı doğa yasalarının etkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle insanlara üretimin genel bilgisinin verilmesi gerekir. Bu da modern endüstrinin bilimsel ve teknolojik temel ilkelerinin

öğretilmesi ile sağlanabilir. Böylece insanın farklı üretim dallarını anlaması ve bunlar üzerinde egemenlik kurması olanağı doğacak, insan şimdiki kadar olduğu gibi, diğer alanlardan ayrılmış bir iş dalına köle gibi bağlı kalmayacak ve istediği anda çalıştığı iş dalını değiştirebilecektir.

Doğu Avrupa ülkelerinde eğitim ve öğretimin politeknikleştirilmesi şu yollarla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır:

- 1; Genel bilgi derslerinin, özellikle doğa bilimleri derslerinin bilgi içerikleri politeknik ilkelerine uygun düşecek biçimde yeniden düzenlenmiştir.
2. Derslerde ve ders dışında, toplumsal yönden yararlı iş ve iş eğitimi güçlendirilmiştir.
3. Öğretim programlarına eklenen yeni dersler yoluyla politeknik ve ekonomik alanda yeni bilgiler kazandırılmakta; özellikle üretim araçları, makineler vb. üzerinde temel bilgiler verilmektedir.

Bu işlemler ülkelerin uzun ve kısa dönemde çözüm isteyen sorunlarına göre değişik biçimlerde uygulanmış, ülkelerin sosyo-ekonomik, politik ve

doğal durumları gözden uzak tutulmamıştır.

Bu nedenle ülkeden ülkeye farklı uygulanan politeknik eğitimi kabul etmiş ülkelerde eğitimin özellikleri genel çizgileri ile şu biçimdedir.

- a) İlkokul çağına gelmiş öğrencilere, daha sonraki kuramsal ve pratik yöndeki üretim çalışmalarına hazırlayacak biçimde el işi dersleri verilmektedir.
- b) Ortaokul boyunca bütün öğrenciler, teknik resim gibi üretim içinde oldukça önemli bir yer tutan bilgileri almaktadırlar.
- c) Öğrenciler ilk ve orta öğrenimde atölye ve üretim işlerinde pratik çalışmalar yapmakta, her öğrenim yılı sonunda endüstriyel ve tarımsal işletmelerde yapılan çalışmalarla üretim içi deney kazanmaktadırlar.
- d) Ders programları her bölgenin yerel şartlarına göre hazırlanmakta, bunlar sık sık kontrol edilerek genel ilkelerle çelişki doğmaması sağlanmaktadır.

Politeknik öğretim sistemi, uygulandığı bütün ülkelerde çeşitli gelişim aşamalarından geçmiştir.

Sovyetler Birliği, politeknik öğretim sistemini uygulamaya başladığı 1920 yıllarında tamamen geri kalmış bir ülke özelliğini gösteriyordu. Bu nedenle başlangıçta ülkede politeknikleştirme işini gerçekleştirirken, başarmak zorunda oldukları okuryazar oranının yükseltilmesi, çeşitli meslek kolları için gerekli uzmanlaşmış işgücünün oluşturulması gibi ivedi gereksinimler gözden uzak tutulmamış ve eğitimin ana ilkeleri bu sorunlara göre belirlenmiştir.

1950 yıllarından sonra Sovyetler Birliği endüstriyel alanda güçlenmiş bir devlet olarak ortaya çıkınca, politeknik eğitim daha genelleştirilmiştir.

Doğu Avrupa ülkelerinin tümünde uygulanan politeknik eğitim, bu ülkelerin kalkınma çabalarına geniş ölçüde katkı vermiş, sosyal ve ekonomik yapının gelişmesinde en önemli etkenlerden biri olmuştur.

